

๒๐. อานิสงส์แห่งการเรียนรู้พระวินัยปริยัติ

The Benefits of Learning the Discipline and the Scriptures

ขอน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

In Honor of the Blessed One of the Fully Enlightened One

By Nithee Siripat – Siripat.com and Academiae Network. 2016

ความสำคัญของบทธกม

ในนัยของคำศัพท์ว่า “วินัย” [Discipline] หมายถึง พุทธบัญญัติที่กำกับความประพฤติและความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ และในที่นี้ให้มีความหมายครอบคลุมถึง ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมบางอย่างที่ได้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวคุณประสานสังคมาของชาวพุทธไทยสืบต่อกันมา ส่วนคำว่า “ศีล” [Morality] หมายถึง ความประพฤติดีทางกายและวาจา การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ปกติมารยาทที่ปราศจากโทษ ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ [อริสัสสิกขา] กล่าวโดยสรุป ทั้ง “วินัย” กับ “ศีล” นั้น ย่อมเป็นมูลให้เกิด “สำรวม” [Self-Controlled = สีสัมปทา: ถึงพร้อมด้วยศีล คือ ถ้าเป็นคฤหัสถ์ ก็รักษากายวาจาให้เรียบร้อยประพฤติอยู่ในคลองธรรม ถ้าเป็นภิกษุก็สำรวมในพระปาฏิโมกข์ มีมารยาทดีงาม เป็นต้น จนได้ชื่อว่า “เปสละ” คือ ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ภิกษุผู้มีความประพฤติดีน่านิยมนับถือ] แต่ในทางปฏิบัติธรรมนั้น “ศีลวินัย” อันบริสุทธิ์อย่างแท้จริง ย่อมเป็นบาทฐานสำคัญให้เกิดความสำรวมอินทรีย์ทั้ง ๖ ให้ดีงาม ทำให้ไม่เดือดร้อนด้วยวิปัสสิการ [อวิปัสสิการ] และส่งผลให้จิตใจเกิดความผ่องใสเลื่อมใสในธรรมที่กำลังประพฤติอยู่ ทำให้เกิด “ธรรมสมาธิ ๕” [ปราโมทย์-ปีติ-ปัสสทธิ-สุข-สมาธิ] ด้วยอาการลักษณะแห่งจิตตสมาธิ [มีสามารถด้วยรูปฌาน ๔] และเกิดอานิสงส์อันยิ่งใหญ่ตามมาอีกมากมาย ได้แก่ “ยถาภูตญาณทัสสนะ-นิพพิทา-วิราคะ-วิมุตติ-วิมุตติญาณทัสสนะ-อนุปาทาปรีนิพพาน” ตามลำดับ เพราะฉะนั้น ความรู้และความเข้าใจในการศึกษาพระวินัยปริยัตินั้น จึงเป็นปทัฏฐานสำคัญให้ก้าวหน้าในการบำเพ็ญภาวนากรรมฐานไปสู่ “ไตรสิกขา: ศีล-สมาธิ-ปัญญา” [อนุปพพลสิกขา-การศึกษาตามลำดับ] อย่างสมบูรณ์ ไม่ผิดทางแห่งหลักมัชฌิมาปฏิปทา ที่ผู้ปฏิบัติธรรมต้องประพฤติปฏิบัติอันยิ่งด้วย “อริยมรรคมีองค์ ๘” จนมีปัญญาสามารถรู้แจ้งในอริยอัฏฐังคิกมรรคด้วย “อัญญมคคังควิภาวนญาณ” เพื่อให้ก้าวบรรลุถึง “ความตรัสรู้สมโพธิญาณ” ในพระธรรมวินัยนี้เป็นที่สุด.

บทความที่ ๒๐ ประจำปี ๒๕๕๕ – อานิสงส์แห่งการเรียนรู้พระวินัยปริยัติ

แนวทางอันถือเป็นข้อประพฤติปฏิบัติปฏิบัติปฏิบัติ เพื่อสามารถอธิคมถึง “ความตรัสรู้สัมโพธิญาณ” ในพระธรรมวินัยนี้ นั่นคือ (๑) ความรู้ประกอบด้วยปัญญาอย่างมีเหตุผล [ปฏิจจนูปบาทมนสิการ-*สัมมุตติญาณ*] อันเป็นหลักการและทฤษฎี [*สัมมาทิฏฐิ-ทิฏฐิสัมปทา*: ความถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ การทำทิฏฐิให้ถึงพร้อมโดย “โยนิโสมนสิการ” การตั้งอยู่ในหลักความคิดความเชื่อที่ถูกต้องดังงามมีเหตุผล เช่น ถือหลักความเป็นไปตามเหตุปัจจัย นั่นคือ “อิทัปปัจจยตา-ปฏิจจนูปบาท-ปัจจยการ-ตตตา” จัดเป็นขั้นกำหนดสมุทัยสังข์ คือ กำหนดรู้ปัจจัยแห่งนามรูปได้แล้วจึงสิ้นสงสัยในกาลทั้ง ๓ โดยมนสิการถึงขั้นปฏิบัติธรรมใน “กัณฑ์ไตรปิฎก” หมายถึง ความหมดจดแห่งญาณเป็นเหตุข้ามพ้นความสงสัย ความบริสุทธิ์ขั้นที่ทำให้กำจัดความสงสัยได้ ซึ่งเรียกว่า “*ธรรมฉัตติญาณ-ยถาคตญาณ-สัมมาทสสนะ*” กล่าวโดยรวม คือ ความเป็นบุคคลผู้เข้าถึงได้ “ดวงตาเห็นธรรม-ธรรมจักขุ” ในอาณาจักรธรรมทั้งปวง [*ธรรมจักร*] และ (๒) ความรู้ประกอบด้วยความรู้ชัดแจ้งแห่งอภิญญา ซึ่งจะเป็นบาทฐานสำคัญยิ่งในความตรัสรู้ [*อาสวกขยญาณ*: ความรู้ที่ทำให้สิ้นอาสวะ] หลังจากรู้ทั่วรู้แจ้งแทงตลอดในโลกุตตรธรรม ได้แก่ “*อริยมรรค ๘*” กับ “*อริยผล ๘*” ตามลำดับ ฉะนั้น ความรู้ทั้ง ๒ ประการ ดังกล่าวข้างต้นนี้ ย่อมเกิดจากการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์หมดจดจากกิเลสนิวรณ์ในเบื้องต้น เพื่อให้จิตเป็นจิตอันยิ่งแห่ง “*อริจิต*” [จิตสพรคตด้วย “*สัมมาวายามะ-สัมมาสติ-สัมมาสมาธิ*” จิตปราศจากนิวรณ์ ที่เรียกว่า “*จิตประภัสสร*” อันจะกลายเป็นกำลังปัญญาในสมาธิแห่งสมถะ] อันมีรากฐานมาจากความบริสุทธิ์ด้วยศีลวัตรที่ทำให้ถึงพร้อมด้วยความสมบูรณ์บริบูรณ์อย่างสม่ำเสมอ [อริศีล] เพราะฉะนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมที่จะเข้าถึง “*กระแสแห่งอริยมรรค*” ได้นั้น จะต้องมีความถึงพร้อมด้วย “*อริยมรรคมีองค์ ๘*” ที่สัมปยุตต์ถึงพร้อมด้วยปัญญาหยั่งรู้อันไพบูรณ์ด้วย “*อัญญมคคังควิภาวนญาณ*” เป็นสำคัญ ซึ่งหมายถึง “*ญาณทำให้แจ้งซึ่งองค์แห่งมรรค ๘*” ในความพึงพรูด้วยปัญญาความรู้ทั้งหลายนั้น ย่อมเกิดจากการปรารภในความเพียร [วิริยารัมภะ] นั่นคือ การบำเพ็ญเพียรภาวนากรรมฐานแห่งนิคยกาล ไม่นึกคิดเอาดีทางนอนกินบ้านกินเมือง แต่ให้หมั่นประกอบกุศลกรรม [กุศลธัมมานุโยค] หรือ “*อภิญญกปฏิบัติ* ๓” คือ ข้อปฏิบัติที่ไม่ผิด ปฏิบัติที่เป็นส่วนแก่นสารเนื้อแท้ ซึ่งจะนำผู้ปฏิบัติให้ถึงความเจริญงอกงามในธรรม เป็นผู้ดำเนินอยู่ในแนวทางแห่งความปลอดภัยจากทุกข้ออย่างแน่นอนไม่ผิดพลาด ได้แก่ (๑) “*อินทริยสังวร*” [*สติสัมปชัญญะ-ความคุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย*] (๒) “*โภชนมัตตัญญุตาน*” คือ ไม่ถือเอาเรื่องกินเป็นใหญ่เป็นหัวหน้า รู้จักประมาณในการกิน อันเป็นประโยชน์ต่อการเจริญภาวนาอันเหมาะสม และ (๓) “*ชาคริยานุโยค*” คือ การหมั่นประกอบความดี ไม่เห็นแก่นอน นั่นคือ ขยันหมั่นเพียร ดิ้นตัวอยู่เป็นนิตย์ ชำระจิตมิให้มีนิวรณ์ พร้อมเสมอทุกเวลาที่จะปฏิบัติกิจให้ก้าวหน้าต่อไป กล่าวคือ “*ไม่สั่นโดยในกุศลกรรม*” [ด้วยศรัทธาในวาทะว่า: “*คนทำดีย่อมได้ดีเสมอ*” เป็นจริงอย่างแน่นอนไม่เป็นอื่น โดยใช้ปัญญาและพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ] ฉะนั้น ย่อมเป็นบุคคลผู้ไม่ทอดทิ้งการสร้างขวัญกำลังใจให้ตนเองอยู่เสมอ โดยใฝ่ในทางที่เจริญอันประเสริฐสูงสุดแห่งโลกุตตรธรรมในพรหมจรรย์นี้ นั่นคือ “*ความตรัสรู้สัมโพธิญาณซึ่งพระนิพพาน*” อันเป็นจุดหมายสำคัญยิ่ง

ในอีกนัยหนึ่ง พระศาสนานั้น มีไว้เพื่อให้ศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อให้เกิดความรู้อันถือเป็น “**ต้นทุนปัญญา**” ที่จะสนับสนุนในความตรัสรู้ได้ และการเข้าถึงกระแสแห่งอริยมรรคอันประเสริฐสูงสุดโดยปรมาตม์ ตามนัยแห่งคำศัพท์ว่า “**ทุน**” [Capital] นั้น หมายถึง สภาวะที่สามารถสร้างตั้งสมเป็น “**ปัญญาบารมีแห่งการปฏิบัติธรรม**” [ทักษะการพัฒนาความคิด อันเป็นทักษะที่สามารถฝึกอบรมด้วยภาวนาทัง ๔ ด้าน หรือ “**ภาวนา ๔**” ได้แก่ **กายภาวนา-ศีลภาวนา-จิตตภาวนา-ปัญญาภาวนา** ที่ต้องประหลูรวมกันเป็นอันเดียวกัน โดย “**อริยอัฏฐังคิกมรรคตามหลักการมัชฌิมาปฏิปทา**” นั่นคือ **เริ่มด้วยปัญญา ๑ ดำเนินด้วยปัญญา ๑ นำไปสู่ปัญญา ๑**” ได้ นั่นคือ เป็นสิ่งที่ทำให้พอกพูนไปบุลย์ด้วย “**อริยมรรค**” ได้อย่างจริงแท้แน่นอน ขึ้นอยู่ที่ว่า “**บุคคลผู้นั้นจะมีใจเป็นประธานและจะทำจริงๆ ในชีวิตนี้**” ฉะนั้น “**ทักษะชำนาญการในการจัดการความรู้**” [Knowledge Management Expertise] นั้น จึงเป็นเรื่องที่ผู้ปฏิบัติธรรมจะมองข้ามไปเลยๆ ไม่ได้เด็ดขาด เพราะพระพุทธศาสนาเป็นเรื่อง “**ปัญญา**” [ปัญญาในวิปัสสนา] ล้วนๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วย “**สมาธิ**” [ปัญญาในสมาธิ] ถ้าผู้ปฏิบัติก่อนปัญญาในการจัดการองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการบำเพ็ญภาวนาอันเป็นความเพียรใหญ่โตนี้ ก็เท่ากับเสียเวลาเปล่า ไร้ประโยชน์อันถึงถือเป็นอานิสงส์ผลบุญ ที่ตนพึงจะได้รับจากกุศลกรรมที่เกิดจากการบำเพ็ญบุญกุศลทางปัญญานี้ไป ข้อประเด็นอันพึงสำรวจด้วยการไตร่ตรองอยู่เป็นนิตย์ คือ คัมภีร์ไตรปิฎกแห่งพระธรรมวินัยนี้ ดำรงสภาพอยู่เหนือกาลเวลาโดยฐานะแห่งมูลฐานต้นแบบทฤษฎีในศาสตร์ทั้งปวง เพียงแต่ว่าคนส่วนใหญ่ขยายพรหมแดนปัญญาไปไม่ถึงเขตปัญญาอันยิ่งนั้น ไม่ได้เอง [มีของดีอันยิ่งใหญ่แต่ไม่รู้วิธีใช้ประโยชน์ ถึงได้พลอย] ในภาวะกำพร้าปัญญาอันเป็น “**ปฏิกาณ**” [ไหวพริบ-เขาวนปัญญา] นั้น ตัวกิเลสที่คอยปิดกั้นจิตไม่ให้เข้าถึงภาวะความเจริญแห่งคุณธรรมได้นั้น คงหนีไม่พ้นจาก “**นิเวรณ-นิเวรณูปกิเลส-นิเวรณธรรม**” [ญาณในธรรมไม่อุปการะแก่สมาธิ ๘: **กามฉันทะ-พยาบาท-ถิ่นมิทธะ-อุทธัจจกุกกุกจะ-วิจิกิจฉา-อวิชา-อติ-อกุศลธรรมทั้งปวง**] ซึ่งไม่ใช่ของเล่น เพราะมันไม่ใช่เพื่อนสนิทอะไรกับผู้ปฏิบัติธรรมเลย “**อันตรายถึงชีวิต**” พร้อมกับวัตถุไวไฟ มีไฟ ๑ อย่าง ที่ท่านสอนให้ละเสียเรียกว่า “**อัคคิ ๑**” หมายถึง กิเลสที่เปรียบเหมือนไฟ เพราะเผาผลาญจิตใจให้เราร้อนและแผ่พร่าไป ตายได้หลายสถาน ไม่ใช่สถานเดียว ได้แก่

- (๑) “**ราคคิ**” คือ ไฟคือราคะ ได้แก่ ความติดใจ กระสัน อยากรได้
- (๒) “**โทสคิ**” คือ ไฟคือโทสะ ได้แก่ ความขัดเคือง ไม่พอใจ คิดประทุษร้าย
- (๓) “**โมหคิ**” คือ ไฟคือโมหะ ได้แก่ ความหลง ไม่รู้ไม่เข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง

ส่วนนี้แห่งคำศัพท์ว่า “ตาย–มรณะ” นั้น ก็ต้องทำความเข้าใจให้แจ้งประจักษ์ชัดเช่นกัน จะได้เลือกตายถูกวิธีที่ผู้เจริญเขาเลือกตายกันเป็นปรมัตถปฏิบัติ [พระนิพพาน]

- (๑) “**ขณิกมรณะ**” [ตายทุกขณะ] คือ ความแตกแห่งรูปธรรมและอรูปธรรมในประวัติศาสตร์ ซึ่งแสดงโดยนัยแห่ง “**สามัญลักษณ์ะ โดยไตรลักษณ์**”
- (๒) “**สมมติมรณะ**” [ตายโดยสมมติ] คือ สามัญชนถึงความตายนี้ว่า ท่านตีสสะตาย นายก็อี้ยตาย เป็นต้น อันเป็นความตายเพราะความเกิดเป็นปัจจัย ความตายด้วยความพยายาม ความตายโดยหน้าที่ ความตายเพราะสิ้นอายุ ซึ่งแสดงโดยนัยแห่ง “**ชีวิตสันตติในสังสารวัฏฏ์**” [วิภูฏะ ๓–สังสารทุกซ์–ทุกติ: ภูมิ ๓๑ ได้แก่ **อบายภูมิ ๔–กามสุคติภูมิ ๗–รูปาวจรภูมิ ๑๖–อรูปาวจรภูมิ ๔**]
- (๓) “**สมุจเจตมรณะ**” [ตายโดยตัดขาด] คือ การทำกาละของพระชินาสพไม่มีปฏิสนธิเกิดใหม่อีกแล้ว [ไม่ถือเป็น **การฆ่าตัวตาย: Self-Murder – การกระทำอัตวินิบาตกรรม: Suicide** หรือ **การฆ่าสังเวชชชญา: Self-Immolation**] ซึ่งแสดงโดยนัยแห่ง “**อนุปาทิสถนิพพาน**” [ชีวิตสมศีลีนุคคล–พระอเสชชะ: **อรหัตผลวิมุตติ**] นั่นคือ การดับกิเลสขั้นแห่ง “**อาสวะคืออวิชชา**” [กิเลสสี่ชะ: **ตัณญา–เวทนา–สังขาร = เจตสิก** นั่นคือ **วิญญาณ = จิต**] พร้อมด้วยการดับละสังขารแห่ง “**ชีวิตินทรีย์**” [ปวัตตสี่ชะ: **รูป**] ซึ่งเป็นภาวะที่เข้าถึง “**สัจภาวะแห่งนิพพาน**” [อมตธาตุแห่งบรมธรรม] ในส่วนนี้ให้มนสิการถึง “**ปรมัตถธรรม ๔: จิต–เจตสิก–รูป–นิพพาน**” ด้วย “**ปัญญาเห็นขั้น ๕ ไม่ครอบครองด้วยกรรมและวิบากผล**” [วิภูฏะ] อันเป็นปรากฏการณ์แห่งธรรมชาติตามกำหนดธรรมคา [กฎธรรมชาติ: **ธรรมฐิติ–ธรรมนิยาม–ตถตา–อริยสังขาร**] ส่วน “**นิพพานธาตุ**” นั้น ประกอบด้วยสภาวะธรรม ๓ ประการ ได้แก่ (๑) เป็น “**ภาวะสถิตดำรงอยู่สูงสุดโดยปรมัตถ์**” (๒) ไม่มี “**ภาวะแห่งการเกิดและการดับ**” อีกต่อไป และ (๓) เป็น “**ภาวะแห่งอนัตตตาโดยสูญญัตตะ**” เพียงอย่างเดียวเท่านั้น [อสังขตลักษณ์ะ ๓: (๑) “**น อุปปาโท ปญญาติ**” คือ **ไม่ปรากฏความเกิด** (๒) “**น วโย ปญญาติ**” คือ **ไม่ปรากฏความสลาย** (๓) “**น จิตตัส อณญตตํ ปญญาติ**” คือ **เมื่อตั้งอยู่ไม่ปรากฏความแปร**] ฉะนั้น โดยนัยแห่งพระธรรมวินัยนี้ การตายย่อมเกิดความหมายสูงสุดโดยปรมัตถ์ ไม่ใช่การตายอย่างสัตว์เครื่องงานทั่วไปแล้วท่านผู้เจริญแล้ว จะเลือกเอาวิธีไหนเป็นสำคัญในชีวิตนี้

ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนามีบทบาทเกี่ยวข้องกับเรื่องกระบวนการชีวิตทั้งหมด คือ “**เกิด–แก่–เจ็บ–ตาย**” [ชาติ–ชรา–พยาธิ–มรณะ] โดยเฉพาะแสดงบทบาทสำคัญในการชักนำในวิถีชีวิตไปสู่ภาวะอันเป็นอริยะที่ประเสริฐสูงสุด เกินกว่าที่ปัญญาความรู้ทางโลกวิสัยจะชักนำทำได้สมเจตนา เพื่อความดับความทุกข์ทั้งหลาย ดั่งนิยามแห่งคำศัพท์ว่า “**ทุกขตา ๓**” ต่อไปนี้

“ทุกข์ตา ๓” หมายถึง ความเป็นทุกข์ ภาวะแห่งทุกข์ สภาพทุกข์ ความเป็นสภาพที่ทนได้ยาก หรือคงอยู่ใน ภาวะเดิมไม่ได้ได้แก่

- (๑) “ทุกข์ทุกข์ตา” คือ สภาพทุกข์คือทุกข์ หรือความเป็นทุกข์เพราะทุกข์ ได้แก่ ทุกขเวทนาทางกายก็ ตาม ใจก็ตาม ซึ่งเป็นทุกข์อย่างที่เขาใจสามัญ ตรงตามชื่อ ตามสภาพ
- (๒) “วิปริณามทุกข์ตา” คือ ความเป็นทุกข์เพราะความแปรปรวน ได้แก่ ความสุข ซึ่งเป็นเหตุให้เกิด ความทุกข์เมื่อต้องเปลี่ยนแปลงแปรไปเป็นอย่างอื่น
- (๓) “สังขารทุกข์ตา” คือ ความเป็นทุกข์เพราะเป็นสังขาร ได้แก่ ตัวสภาวะของสังขาร คือ สิ่งทั้งปวงซึ่ง เกิดจากปัจจัยปรุงแต่ง ที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายไป ทำให้คงสภาพอยู่ไม่ได้ พร่องอยู่ เสมอ และให้เกิดทุกข์แก่ผู้ยึดถือด้วยอุปาทาน

เมื่อมหาชนผู้ไม่ได้สดับฟังพระธรรมคำสอนของพระศาสดาทิ้งหลาย ที่เรียกว่า “อสุตฺตวาปฺปุชฺชโน” [ปุณฺชนผู้ ไม่ได้สดับพระธรรมและไม่บรรลุถึง “คุณวิเศษ-อุตฺตริมนุสฺสธรรม-อริยมรรค” หรือผู้ไม่ได้ศึกษาพระ ธรรมและไม่ได้ลงมือปฏิบัติธรรมจนบรรลุธรรมได้ เช่น รูปมาน ๔-วิโมกข์ ๘ เป็นต้น] นั้น ไม่เข้าใจใน ภาวะทุกข์ดังกล่าวนี้เป็นอย่างไร จึงพากันหาวิธีดับทุกข์ เพื่อสนองความรู้สึกลงทางประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ที่ เรียกว่า “กามคุณ ๕” [กามราคะ: ความกำหนัดในกาม-ความติดใจในกามคุณ] หมายถึง ส่วนที่น่าใคร่ น่า ปรารถนา ส่วนที่ดีหรือส่วนอร่อยของกาม หรือ “วัตถุกาม: วัตถุอันน่าใคร่-สิ่งที่น่าปรารถนา-สิ่งที่ยากได้” ได้แก่ (๑) “รูปะ-รูป” (๒) “สัททะ-เสียง” (๓) “คันธะ-กลิ่น” (๔) “รสะ-รส” (๕) “โผฏฐัพพะ-สัมผัสทาง กาย” ฉะนั้น วัตถุกามทั้งหลายเหล่านี้ เป็นสิ่งที่มนุษย์ชอบหลงใหลเข้าไปปรุงแต่งตามเจตนาด้วย ประสพการณ์ที่เคยเรียนรู้มา เพื่อสร้างมโนภาพลวงหลอกตัวเอง แล้วไม่ยอมรับความจริงในอารมณ์ทั้งหลาย นั้น ที่เรียกว่า “สัญญาเจตนา ๖” [ความจำนงอารมณ์ทั้ง ๖ ได้แก่ รูปสัญญาเจตนา-สัททสัญญาเจตนา-คันธสัญญาเจตนา- รสสัญญาเจตนา-โผฏฐัพพสัญญาเจตนา-ฉัมมสัญญาเจตนา] โดยไม่สามารถกำหนดรู้เท่าทันกิเลสमारเหล่านี้ ว่าภาวะ จิตเช่นนั้น ตนเองป้อนอาหารเลี้ยงมันทุกเช้าเย็น แม้แต่นอนหลับ ก็ยังพยายามสร้างภาพนิมิตฝันถึงได้อีก ต่างหาก กิเลสพวกนี้มันกลุ่มรวมปริยภูฐานจิตใจไม่หยุดแม้นาทีเดียว พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสชี้แนะในเรื่องนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องไว้ในข้อธรรม “อาหาร ๔” กับ “มาร ๕” [มหาชนผู้ เขลาด้วยเบาปัญญา ไม่ได้สดับฟังพระธรรมวิเศษและบรรลุได้ ย่อมถือผิดถือมั่นเป็น โขกชะตาที่เทพเจ้า บันดาลให้เกิด เพราะมันเกินอำนาจปัญญาจะนึกคิดได้ตามเป็นจริง] ดังนี้

“อาหาร ๔” หมายถึง สภาพที่นำมาซึ่งผล โดยความเป็นปัจจัยจำจุนรูปธรรมและนามธรรมทั้งหลาย—เครื่องกำจุนชีวิต—สิ่งที่หล่อเลี้ยงร่างกายและจิตใจ ทำให้เกิดกำลังเจริญเติบโตและวิวัฒนาการได้ ได้แก่

- (๑) “**กวางิการอาหาร**” คือ **อาหารคือคำขำว** ได้แก่ อาหารสามัญที่กลืนกินดูดซึมเข้าไปหล่อเลี้ยงร่างกาย เมื่อกำหนดรู้ “กวางิการอาหาร” ได้แล้ว ก็เป็นอันกำหนดรู้ “ระคะ” [ความกำหนดจิตใจ] ที่เกิดจาก “เบญจกามคุณ” ได้ด้วย
- (๒) “**ผัสสาหาร**” คือ **อาหารคือผัสสะ** ได้แก่ การบรรจบแห่ง **อายตนะภายใน** **อายตนะภายนอก** และ **วิญญาณ** เป็นปัจจัยให้เกิด “เวทนา” [การรับรู้ความรู้สึก] พร้อมทั้ง “เจตสิก” [เวทนา-สัญญา-สังขาร คือ อาการลักษณะย่อยของ จิต-วิญญาณ] ทั้งหลาย ที่จะเกิดตามมา เมื่อกำหนดรู้ “ผัสสาหาร” ได้แล้ว ก็เป็นอันกำหนดรู้ “เวทนา ๓” ได้ด้วย
- (๓) “**มนัสสัญญาหาร**” คือ **อาหารคือมณีสัญญา** ได้แก่ ความจงใจ เป็นปัจจัยแห่งการทำ พุท คิด ซึ่งเรียกว่า “กรรม” เป็นตัวชักนำมาซึ่ง “ภพ” [กรรมภพ] คือ ให้เกิดปฏิสนธิในภพทั้งหลาย [อุปตติภพ] เมื่อกำหนดรู้ “มนัสสัญญาหาร” ได้แล้ว ก็เป็นอันกำหนดรู้ “ตัณหา ๓” ได้ด้วย
- (๔) “**วิญญาณาหาร**” คือ **อาหารคือวิญญาณ** ได้แก่ “วิญญาณ” เป็นปัจจัยให้เกิด “นามรูป” เมื่อกำหนดรู้ “วิญญาณาหาร” ได้แล้ว ก็เป็นอันกำหนดรู้ “นามรูปแห่งขันธ ๕” ได้ด้วย

“มาร ๕” หมายถึง สิ่งที่ทำบุคคลให้ตายจากคุณความดีหรือจากผลที่หมายอันประเสริฐ สิ่งทีล้าผลาญคุณความดี ตัวการที่กำจัดหรือขัดขวางบุคคลมิให้บรรลุผลสำเร็จอันดีงาม ได้แก่

- (๑) “**กิเลสมาร**” คือ มารคือกิเลส กิเลสเป็นมารเพราะเป็นตัวกำจัดและขัดขวางความดี ทำให้สัตว์ประสบความพินาศทั้งในปัจจุบันและอนาคต ในความเป็นจริง ก็คือ “**พินิจิตตสันดานของตน**” ที่สั่งสมมาจากอดีตทั้งในชาติที่ผ่านมาและชาติปัจจุบัน
- (๒) “**ขันธมาร**” คือ มารคือเบญจขันธ นั่นคือ “**ขันธ ๕ เป็นมาร**” เพราะเป็นสภาพอันปัจจัยปรุงแต่ง มีความขัดแย้งกันเองอยู่ภายใน ไม่มั่นคงทนนาน เป็นการะในการบริหาร ทั้งแปรปรวนเสื่อมโทรมไป เพราะ **ขรา-พยาธิ-มรณะ** พร้อมด้วย **โสกะ-ปริเทวะ-ทุกข์-โทมนัส-อุปายาส** ล้วนรอนโอกาสมิให้บุคคลทำกิจหน้าที่ หรือบำเพ็ญคุณความดีได้เต็มปรารถนาอย่างแรง อาจถึงกับพราดโอกาสนั้นโดยสิ้นเชิง นั่นคือ ภาวะร่างกายและจิตใจที่เป็นเพียง “**สังขตธรรม**” คือ สิ่งทีปัจจัยปรุงแต่งขึ้น เพราะมีความเกิดขึ้น ปรากฏ ๑ มีความดับสลาย ปรากฏ ๑ เมื่อดั้งอยู่ ความแปรปรากฏ ๑
- (๓) “**อกิสังขารมาร**” คือ มารคืออกิสังขาร อกิสังขารเป็นมาร เพราะเป็นตัวปรุงแต่งกรรม นำให้เกิด **ขรา-พยาธิ-มรณะ** พร้อมด้วย **โสกะ-ปริเทวะ-ทุกข์-โทมนัส-อุปายาส** เข้ามาขัดขวางมิให้หลุดพ้นไปจากสังสารทุกข์ (วิญญูะ ๓) นั่นคือ จิตทีถูกกัณฐุมครอบงำด้วยกิเลสแห่งอกุศลทั้งหลายทางทำความชั่ว กรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ หรือทุกข์ นั่นคือ “**อกุศลกรรมบถ ๑๐**” ได้แก่ กายทุจริต ๓ วิจิทุจริต ๔ มโนทุจริต ๓

(๕) **“เทพุตตมาร”** คือ มารคือเทพบุตร เทพยิ่งใหญ่ระดับสูงสุดแห่งชั้นกามาจรรตนหนึ่ง ชื่อว่า **“มาร”** เพราะเป็นนิमितแห่งความขัดข้อง คอยขัดขวางเหนี่ยวรั้งบุคคลไว้ มิให้ล่วงพ้นจากแดนอำนาจครอบงำของตน โดยชักให้ห้วงพะวงในกามสุขไม่หาญเสียดสะออกไปบำเพ็ญคุณความดีที่ยิ่งใหญ่ได้ นั่นคือ **“ความไม่มีสติสัมปชัญญะ”** ฉะนั้น ผู้ที่ระลึกรู้คิดเองได้ย่อมไม่ปล่อยให้ภัยนอกเข้ามาครอบงำจิตและปัญญาของตนได้

(๕) **“มัจจุมาร”** คือ มารคือความตาย ความตายเป็นมาร เพราะเป็นตัวการตัดโอกาสที่จะก้าวหน้าต่อไปในคุณความดีทั้งหลาย นั่นคือ **“ความเสื่อมแห่งรูปอินทรีย์”** ซึ่งหมายถึง **“มหาภูตรูป ๔”** ที่มาประกอบรวมกันขึ้นตามเหตุปัจจัย และดำเนินอยู่ในภาวะที่เสื่อมสลายลงไปตามวาระ ที่เหตุปัจจัยทั้งหลายที่มารวมกัน นั่นคือ เมื่อใดที่สภาวะธรรมนั้นเกิดอุบัติขึ้น สภาวะธรรมนั้นย่อมเสื่อมสลายดับไปตามกาลแห่งตน ไม่มียั่งยืน ไม่มีมั่นคงถาวร ไม่มีตัวตนแท้จริง ฉะนั้น รูปธรรมทั้งหลายในร่างกายจึงเกาะกลุ่มกันเกิดขึ้นจนถึงที่สุดแล้วก็เสื่อมดับไปเป็นธรรมดา ที่เรียกว่า **“ความตาย-มรณภาพ”**

ฉะนั้น ความไม่รู้จริงในชีวิตด้วยการศึกษาพระธรรมนั้น เป็นเหตุให้มนุษย์เกิดความประมาทในชีวิต ใช้ชีวิตอย่างไรค่า แม้จะมีการศึกษาสูงมากเพียงใดก็ตาม ก็ช่วยไม่ได้ ยิ่งเปิดโอกาสให้ **“คิดชั่ว ทำชั่ว”** ได้มากยิ่งขึ้น เพราะไม่มีสามัญสำนึก ที่เรียกว่า **“สติสัมปชัญญะ-อัปปมาทะ”** [อินทรีย์สังวร: การสำรวมระวังอินทรีย์ไม่ให้บาปอกุศลธรรมครอบงำใจ เมื่อรับรู้อารมณ์ด้วยอินทรีย์ทั้ง ๖] คือ ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ โดยหมั่นเพียรฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยั้งคิด ระวังมิให้เป็นคนมัวเมาประมาท รู้สึกตัวเสมอว่า: **“สิ่งใดควรทำ และไม่ควรรทำ”** กล่าวโดยรวม คือ **“นรชนผู้มีสามัญสำนึกแห่งมโนธรรม”** [Consciences: ความรับผิดชอบชั่วดี-ความรู้สึกว่าอะไรควรอะไรไม่ควร] โดยเฉพาะ การเสพกินสิ่งมีนเมา อันเป็นการประกาศความเป็นปฏิปักษ์ต่อพระสัทธรรมโดยไม่เกรงกลัวละอายบาป [หิริ-โอตตปปะ] อย่างหน้ามีนหน้าด้าน [อิลฺลชฺชิ] นรชนผู้ไม่ปรารถนาภูมิแห่งเจริญ ยังมีฐานะทางสังคมที่พอกพูนด้วยกิเลส คือ **“การศึกษา-เงินทรัพย์สิน-อำนาจบารมี”** ก็ยังคิดชั่วทำชั่วได้อย่างไร้ขีดจำกัด แถมมีมิตรชั่วคอยอยู่ข้างเคียงเพื่อเจาะกินเลือดเนื้อชนิดไม่รู้สึกรู้ตัว [สังคมคนชั่ว-ชุมนุมโจร-สหภาพความมั่นคงแห่งนรก] แล้วคนจนมีสิทธิ์กับการคิดชั่วทำชั่วมกับเขาได้บ้างไหมนั่น มันก็พอๆ กัน เพราะเป็นพวกชอบแสวงหาความฉิบหายในชีวิตของตนไม่สิ้นสุด ไม่เว้นวันสัปดาห์ หรือวันนักขัตฤกษ์ทางศาสนา ยิ่งวันพระจันทร์เต็มดวง พวกนี้ยิ่งบ้ายกกำลังเป็นสองเท่า คงจะเป็นลูกหลานพวกปีศาจหมาป่าเข้าสิงสถิตกลุ่มมึนจิตใจ อะไรทำนองนั้น จนกว่าจะเผชิญมารทั้ง ๕ อย่างใดอย่างหนึ่ง ถึงจะจอดป้ายหรือเลยป้ายเข้าเมรุวัดข้างบ้าน ให้พระสงฆ์องค์เจ้าเคียวรื้อนตามไปด้วย เสียเวลาบำเพ็ญภาวนาไปเปล่าๆ ญาติๆ เคียวรื้อนไม่พอ สร้างบาปส่งท้ายไว้เป็นอนุสรณ์สั่งเวทแก่ชนรุ่นหลังไว้ด้วยดีอีกต่างหาก เจริญในทางเสื่อมอย่างบริสุทธิ์ไม่มีที่ตำหนิได้เลย [ท่านอยู่เหนือ โลกบัญญัติแห่งภาษาชาวโลก (โลกนิรุตติ-โลกบัญญัติ) จะอธิบายไว้ได้-**ชั่วบริสุทธิ์**] และแล้วนรชนผู้เขลาหลงเพลิดเพลิดใน โลกเหล่านี้ มีความเข้าใจคำศัพท์ **“ศาสนา”** ว่าเป็นอย่างไรนั้น ก็ยังไม่มีผลรายงานทางวิจัยสังคมวิทยาเล่มไหนอธิบาย

ความคิดเห็นและพฤติกรรมการสร้างความฉิบหายให้ตนเอง อย่างเป็นเรื่องเป็นราว หรืออาจจะเป็นเพราะว่า ผู้วิจัยเชิงสังคมศาสตร์ก็จัดเป็นพวกเดียวกัน เลยมองข้ามความสำคัญเรื่อง ไป เช่น ทำไมชาวอเมริกันผู้ยากไร้ ส่วนใหญ่ไม่แสวงหาสิ่งที่ประเสริฐให้ชีวิต และทำไมพวกเขาที่ชนคนมีเงินมีโอกาส ไม่ยอมแสวงหาสิ่งที่ ประเสริฐยิ่งแห่งจิตวิญญาณใส่ตนเอง กล่าวโดยสรุป “กิเลส” ไม่เลือกกินกลุ่มรุ่มจิตใจมนุษย์ แม้จะเป็นผู้ใด ก็ตาม ไม่ว่ายากดีมีเงินแค่ไหน ขอเงื่อนไขเพียงอย่างเดียว พวกเขามีจิตใจอ่อนแอ ไม่ว่าจะ เป็นโรคจิตเภท หรือมี จิตปกติแต่ไร้สติสัมปชัญญะ ผุ่ชนเหล่านี้ เป็นอาหารทุกมือของกิเลสทั้งหลาย ไม่มีวันหยุดทำงานในทุก ขณะขอให้ล้มหายใจเข้าหายใจออก กินหมดเลย พวกกิเลสทั้งหลาย มันกลัวเกรงมนุษย์กลุ่มเดียว คือ ผู้ถือ ศีล ทรงธรรม พระอรหันตจีนาสพ เท่านั้น มันเข้าถึงไม่ได้เลย เพราะเป็นอริยบุคคลผู้มีจิตไม่ว่าต้อนรับ อุกุศลมูลทั้งหลาย เพราะมีจิตใจเป็น “กิริยาจิต” ไม่มีกรรมและวิบากครองงำได้ เพราะไม่มีกิเลสกินกลุ่มรุ่ม จิตใจอีกแล้ว ท่านผู้เจริญแล้วแห่งภาวิตตัตผู้อรหันต์นี้ คือ ผู้สืบทอดพระศาสนาอย่างถูกต้องโดยคลองธรรม ตามคำสอนของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงของถือโอกาสเรียนเชิญผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายมา ประชุมร่วมกัน [ประชุมเพลิงกิเลสทั้งหลายแห่งตน ไม่ใช่ “พิธีกรรมลอยบาป” ตามความเชื่อในลัทธิ พราหมณ์ ทำบาปชั่วไว้ ก่อนทำไม่คิดให้ดี แล้วเอาเทียนมาจุดเผาบาปลอยไปตามน้ำ มันไม่ใช่ทาง เขามัน ด้วยปัญญาเลยตอนนี้ ไม่ต้องมาจุดรูปเทียนบูชาอะไรให้เพิ่มปัญหาภาวะโลกร้อนเปล่าๆ การทำกรรมดีชั่ว นั้น มันอยู่ที่พื้นจิตสันดานของตน อย่าล้าฝังคิดที่ เกาผิดที่คัน มันไม่ใช่อยู่ที่รูปเทียนแม่น้ำลำธารที่ไหนเล่า การฆ่ากิเลสชำระล้างกิเลสไม่บาปในพระพุทธศาสนา] ลงในความหมายของคำศัพท์ว่า “ศาสนา” ดังนี้

“ศาสนา ๒” [ศาสน์ ๒] หมายถึง สัตถุศาสน์ คำสอนของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้แก่

(๑) “ปริยัติศาสนา” คือ คำสอนฝ่ายปริยัติ คำสอนอันจะต้องเล่าเรียนหรือจะต้องซ้ำของ ดังรายละเอียด อธิบายไว้ใน “นวัคคัตถุศาสน์” ต่อ ไปนี้

“นวัคคัตถุศาสน์” [นวัคคัตถุศาสน์] หมายถึง (๑) คำสั่งสอนของพระศาสดา มีองค์ ๕ (๒) พุทธ พจน์มีองค์ประกอบ ๕ อย่าง อนึ่ง คำว่า “นวัคคัตถุศาสน์” นี้ เป็นคำรุ่น “คัมภีร์อุปทาน พุทธวงส์” และ “อรรคถา” ทั้งหลาย บางทีเรียกว่า “ชินศาสน์” บ้าง “พุทธวงนะ” บ้าง ส่วนในบาลีที่ มา ทั้งหลายเรียกว่า “ธรรม” บ้าง “สุตตะ” บ้าง แต่โดยนัยทั่วไปแล้ว คือ (๑) ส่วนประกอบ ๕ อย่างที่เป็น คำสอนของพระพุทธเจ้า ได้แก่

- (๑) “สุตตะ-สุตตะ-สุตตะ” คือ พุทธพจน์ที่มีสาระเป็นแก่นร้อยเรียงเรื่องหนึ่งๆ หมายถึง อุกโต วิภังค์ นิทเทส ชันชกะ ปรีวาร พระสูตรในสุดตนิบาต และพุทธวงนะอื่นๆ ที่มีชื่อว่า สุตตะ หรือ สุตตันตะ กล่าวง่ายคือ วินยปิฎก คัมภีร์นิทเทสทั้งสอง และพระสูตรทั้งหลาย
- (๒) “เคยยะ-เคยยะ-เคยยะ” คือ ความที่มีร้อยแก้วและร้อยกรองผสมกัน หมายถึงพระสูตรที่มี คาถาทั้งหมด โดยเฉพาะ สคาถวรรคในสังยุตตนิคาถ
- (๓) “เวยยากรณ์-เวยยากรณ์-ไวยากรณ์” คือ ความร้อยแก้วล้วน ได้แก่ พระอภิธรรมปิฎก

ทั้งหมด และพระสูตรที่ไม่มีคาถา และพุทธพจน์อื่นใดที่ไม่จัดเข้าในองค์ ๘ ข้อที่เหลือ

(๔) “คาถา-คาถา-คาถา” คือ ความร้อยกรองล้วน หมายถึง ธรรมบท เถรคาถา เถรีคาถา และคาถาล้วนในสุตตนิบาตที่ไม่มีชื่อว่าเป็นสูตร

(๕) “อุทาน-อุทาน-อุทาน” คือ พระคาถาที่ทรงเปล่งด้วยพระฤทธิสหระคด้วยโสมนัสสัมปยุตต์ด้วยญาณ พร้อมทั้งข้อความอันประกอบอยู่ด้วย รวมเป็นพระคาถาพุทธอุทาน ๘๒ สูตร

(๖) “อิติวุตตกะ-อิติวุตตก-อิติวุตตกะ” คือ พระสูตรที่เรียกว่า “อิติวุตตกะ ๑๑๐ สูตร” ที่ตรัสโดยนัยว่า “วุตฺถํ เหนฺติ ภควตา”

(๗) “ชาตกะ-ชาตก-ชาตก” คือ ชาตก ๕๕๐ เรื่อง มี อปัลณกชาตก เป็นต้น

(๘) “อัพภูตธรรม-อพภูตธรรม-อัพภูตธรรม” คือ เรื่องอัศจรรย์ นั่นคือ พระสูตรที่กล่าวถึงข้ออัศจรรย์ต่างๆ ไม่เคยมีทุกสูตร เช่น ที่ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ข้ออัศจรรย์ไม่เคยมี ๔ อย่างนี้หาได้ในอานนท” ดังนี้ เป็นต้น

(๙) “เวทลละ-เวทลล-เวทลละ” คือ พระสูตรแบบถามตอบที่ให้เกิดความรู้และความพอใจแล้วซักถามอื่นๆ ขึ้นไป เช่น จูฬเวทลลสูตร มหาเวทลลสูตร สัมมาทิฏฐิสูตร ตักกปัญหสูตร สังขารภาชนียสูตร และ มหาปุณณมสูตร เป็นต้น

(๑๒) “ปฏิบัติศาสนา” คือ คำสอนฝ่ายปฏิบัติ คำสอนที่จะต้องปฏิบัติ ได้แก่ สัมมาปฏิบัติ ๑ อนุโลมปฏิบัติ ๑ อปจันนิกปฏิบัติ [ปฏิบัติที่ไม่ขัดขวาง] ๑ อันวัตถปฏิบัติ [ปฏิบัติที่เป็นไปตามความมุ่งหมาย] ๑ รัมมานุชัมมปฏิบัติ [ปฏิบัติธรรมถูกหลัก] ๑ โดยนัยแล้ว จำแนกออกเป็น ๒ ส่วนหลักๆ ได้แก่

(๑) “จรณะ ๑๕” [เสขปฏิบัติ] คือ ความประพฤติ ปฏิบัติ ข้อปฏิบัติอันเป็นทางบรรลุมรรคหรือ นิพพาน ได้แก่ (๑) “ศีลสัมปทา” คือ การบำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์ ความถึงพร้อมด้วยศีล นั่นคือ ประพฤติถูกต้องดั่งงาม สำรวมในพระปาฏิโมกข์ มีมารยาทเรียบร้อย ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย (๒) “อปัลณกปฏิบัติ ๓” คือ ข้อปฏิบัติที่ไม่ผิด ปฏิบัติที่เป็นส่วนแก่นสารเนื้อแท้ ซึ่งจะนำผู้ปฏิบัติให้ถึงความเจริญงอกงามในธรรม เป็นผู้ดำเนินอยู่ในแนวทางแห่งความปลอดภัยจากทุกข้ออย่างแน่นอนไม่ผิดพลาด ได้แก่ อินทริยสังวร [สติสัมปชัญญะ-ความคุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย] ๑ โภชนมัตตัญญุต ๑ ชาคริยานุโยค ๑ และ (๓) “รูปฌาน ๔” [ฌาน ๔] คือ การเพ่งอารมณ์ [อารัมมณูปนิชฌาน] ได้แก่ ปฐมฌาน ๑ ทุตติฌาน ๑ ตติยฌาน ๑ จตุตถฌาน ๑

(๒) “โพธิปักขิยธรรม ๓๗” [อภิญญาเทสิตธรรม ๓๗] คือ ธรรมอันเป็นฝักฝ่ายแห่งความตรัสรู้ คือ เกื้อกูลแก่การตรัสรู้ หรือ ธรรมที่เกื้อหนุนแก่อริยมรรค [อริยมรรคมีองค์ ๘-อริยมรรค ๔-อริยสัจ ๔] ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔-สัมมัปปธาน ๔-อิทธิบาท ๔-อินทริย ๕-พละ ๕-โพชฌงค์ ๗-มรรคมือองค์ ๘

หลังจากนั้น เมื่อเข้าใจถูกต้องดีแล้ว ก็ทำพิธีต้อนรับความเป็นสิริมงคลอันเป็นอุดมมงคลแห่งชีวิต จะได้ไม่หลงทางหลงทิศ หรือหลงประเด็นในการสร้างความคิดให้กับชีวิตตน อันเป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นด้วยกันสองต่อเข้าฮอร์สไปเลย ไม่ต้องลังเลสงสัยอะไรอีก ท่านผู้เจริญมาถูกที่ถูกทางแล้ว ในอันดับต่อไป ก็ให้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการศึกษปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา ที่ถูกต้องเป็นการแสวงหาในทางอันเป็นเหตุแห่งความเจริญ อันไม่ใช่ทางเสื่อม [อริยปริยสนา: แสวงหาอย่างประเสริฐ แสวงหาอย่างอารยะ คือตนเป็น “ผู้มี ชาติ-ชรา-พยาธิ-มรณะ-โสกะ-และ-สังกิเลส เป็นธรรมดา” แต่รู้จักโทษข้อบกพร่องของสิ่งที่มีสภาพเช่นนั้นแล้ว ฝึแสวงธรรมอันเกษมเป็น “โยคเกษมธรรม” คือ “นิพพาน” อันไม่มีสภาพเช่นนั้น] โดยจะกล่าวบรรยายถึง อนิสงส์อันเป็นประโยชน์แห่งการศึกษาวินัยปริยัติในพระธรรมวินัยนี้ ดังนี้

[อนิสงส์แห่งการเรียนพระวินัย ๕ ข้อ]

(พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ เล่ม ๑ ภาค ๑ - หน้าที่ 170-171 FILE 01)

เพราะฉะนั้น เพื่อให้พระวินัยตั้งมั่น อันภิกษุผู้กำหนดรู้อนิสงส์แห่งวินัยปริยัติ [การเรียนพระวินัย] ใคร่ต่อการศึกษา ก็ควรเรียนพระวินัย ในอธิการว่าด้วยการพรรณานานิทานนั้น มีอนิสงส์แห่งวินัยปริยัติ [การเรียนพระวินัย] ดังต่อไปนี้

จริงอยู่ บุคคลผู้ฉลาดในวินัยปริยัติ ย่อมเป็นผู้ตั้งอยู่ในฐานะเป็นมารดาบิดาของเหล่ากุลบุตร ผู้ได้ศรัทธาในพระศาสนา เพราะว่า “บรรพชาอุปสมบท” ข้อปฏิบัติวัตรใหญ่น้อย ความเป็นผู้ฉลาดในอาจารย์และ โจรของกุลบุตรเหล่านั้น เนื่องด้วยความฉลาดในวินัยปริยัตินั้น

อีกประการหนึ่ง เพราะอาศัยวินัยปริยัติ กองศีลของตน ย่อมเป็นของอันบุคคลนั้น ค้ำครองรักษาดีแล้ว ย่อมเป็นที่พึ่งพิงของเหล่ากุลบุตร ผู้ถูกความสงสัยครอบงำ ย่อมกล้าพูดในท่ามกลางสงฆ์ ย่อมข่มขี้พวกเข้าศึกได้ด้วยดี โดยสหธรรม [สหธรรมิก ๕: ภิกษุ-ภิกษุณี-สิกขมานา-สามเณร-สามเณรี] ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า คุณอนภิกษุทั้งหลาย อนิสงส์ ๕ เหล่านี้มีอยู่] ในบุคคลผู้ทรงพระวินัย คือ

- (๑) กองศีลของตน ย่อมเป็นของอันบุคคลนั้น ค้ำครองรักษาไว้ดีแล้ว
- (๒) ย่อมเป็นที่พึ่งพิงของเหล่ากุลบุตร ผู้ถูกความสงสัยครอบงำ
- (๓) ย่อมเป็นผู้กล้าพูดในท่ามกลางสงฆ์
- (๔) ย่อมข่มขี้พวกเข้าศึกได้ด้วยดี โดยสหธรรม
- (๕) ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม

[วินัยเป็นข้อปฏิบัติให้บรรลุความหลุดพ้นจากกิเลสเป็นที่สุด]

(พระวินัยปิฎก มหาวีถก เล่ม ๑ ภาค ๑ - หน้าที่ 171-172 FILE 01)

ก็อีกประการหนึ่ง กุศลธรรมเหล่านี้ ซึ่งมีสังวรเป็นมูล อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้แล้ว บุคคลผู้ทรงวินัย นั้นแล ชื่อว่า “เป็นทายาทแห่งกุศลธรรมเหล่านั้น” เพราะธรรมเหล่านั้น มีวินัยเป็นมูล สมจริงดังคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า:

- (๑) “วินัย” [ข้อระเบียบ] ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่ “สังวร” [ความสำรวม]
- (๒) “สังวร” ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่ “อวิปปฏิสาร” [ความไม่เดือดร้อน]
- (๓) “อวิปปฏิสาร” ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่ “ปราโมทย์” [ความปลื้มใจ]
- (๔) “ปราโมทย์” ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่ “ปีติ” [ความอิ่มใจ]
- (๕) “ปีติ” ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่ “ปีสัทธิ” [ความสงบกายใจ-นามกาย: เจตสิก-จิต]
- (๖) “ปีสัทธิ” ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่ “สุข” [ความสุขสบายใจ-นามกาย: เจตสิก-จิต]
- (๗) “สุข” ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่ “สมาธิ” [ความตั้งใจมั่น]
- (๘) “สมาธิ” ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่ “ยถากุตญาณทัสสนะ” [ความรู้เห็นตามเป็นจริง]
- (๙) “ยถากุตญาณทัสสนะ” ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่ “นิพพิทา” [ความเบื่อหน่าย]
- (๑๐) “นิพพิทา” ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่ “วิราคะ” [ความสำรอกกิเลส]
- (๑๑) “วิราคะ” ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่ “วิมุตติ” [ความหลุดพ้น]
- (๑๒) “วิมุตติ” ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่ “วิมุตติญาณทัสสนะ” [ความรู้เห็นความหลุดพ้น]
- (๑๓) “วิมุตติญาณทัสสนะ” ย่อมมีเพื่อประโยชน์แก่ “อนุปาทาปรีนิพพาน” [ความดับสนิทหาเชื่อกได้]

การกล่าว การปรึกษา กิริยานั่งใกล้ความเงียโศดลงสดับ แต่ละอย่างๆ มี “อนุปาทาปรีนิพพาน” คือ ความพ้นพิเศษแห่งจิต ไม่ถ้อยมั่น นั้นเป็นผล เพราะฉะนั้น ควรทำความพยายาม โดยเอื้อเพื่อในการเล่าเรียนพระวินัย ดังนี้แล

[ประโยชน์แห่งวินัยเป็นต้น]

(พระวินัยปิฎก ปฐมวาร เล่ม ๘ - หน้าที่ 689-690 FILE 10)

- (๑) วินัยเพื่อประโยชน์แก่ความสำรวม
- (๒) ความสำรวมเพื่อประโยชน์แก่ความไม่เดือดร้อน
- (๓) ความไม่เดือดร้อนเพื่อประโยชน์แก่ความปราโมทย์
- (๔) ความปราโมทย์เพื่อประโยชน์แก่ความปีติ
- (๕) ความปีติเพื่อประโยชน์แก่ปีสัทธาธิ
- (๖) ปีสัทธาธิเพื่อประโยชน์แก่ความสุข
- (๗) ความสุขเพื่อประโยชน์แก่สมาธิ
- (๘) สมาธิเพื่อประโยชน์แก่ความรู้เห็นตามเป็นจริง
- (๙) ความรู้เห็นตามเป็นจริงเพื่อประโยชน์แก่ความเบื่อหน่าย
- (๑๐) ความเบื่อหน่ายเพื่อประโยชน์แก่ความสำรอก
- (๑๑) ความสำรอกเพื่อประโยชน์แก่วิมุตติ
- (๑๒) วิมุตติเพื่อประโยชน์แก่วิมุตติญาณทัสสนะ
- (๑๓) วิมุตติญาณทัสสนะเพื่อประโยชน์แก่ความดับสนิทหาปัจจัยมิได้
- (๑๔) การกล่าววินัย มีอนุปาทาปรินิพพานนั้นเป็นประโยชน์
- (๑๕) การปริกษาวินัยมีอนุปาทาปรินิพพานนั้นเป็นประโยชน์
- (๑๖) เหตุมีอนุปาทาปรินิพพานนั้นเป็นประโยชน์
- (๑๗) ความเงี้ยโสศตดับมีอนุปาทาปรินิพพานนั้นเป็นประโยชน์ คือ ความพ้นวิเศษแห่งจิต เพราะไม่ยึดมั่น

[สุญญตวิโมกข์: อาศัชนัตตทานุปัสสนา ถอนอึดตาภินิเวส]

[ว่าด้วยประโยชน์แห่งวินัยเป็นอาทิ]

(พระวินัยปิฎก ปฐมวาร เล่ม ๘ - หน้าที่ 698-700 FILE 10)

บัดนี้ พระอุบาลีเถระกล่าวคำว่า วินัยเพื่อประโยชน์แก่สังวร เป็นต้น เพื่อแสดงเนื้อความ เพื่อเปิดโอกาสแห่ง ถ้อยคำของชนทั้งหลาย ผู้มีปัญญาอ่อน ซึ่งจะฟังกล่าวอย่างนี้ว่า **“ชื่อว่าวินัยจะมีประโยชน์อะไร”**

บรรดาบทเหล่านั้น สอนบทว่า **“วินโย สัวรตุถาย”** มีความว่า **“วินัยบัญญัติ”** แม้ทั้งสิ้น เพื่อประโยชน์แก่ **“ความสำรวมกายทวาร”** และ **“ความสำรวมวจีทวาร”** คือ เป็นอุปนิสัย อธิบายว่า เป็นปัจจัยแก่ **“ศีล”** [อุปนิสัยปัจจัย: (ข้อ ๕ ในปัจจัย ๒๔) ปัจจัยโดยเป็นเครื่องหนุนหรือกระตุ้นเร้า] มี **“อาชีวปาริสุทธิศีล”** เป็นที่สุด ในบททั้งปวง ถิ่นนี้แล

อีกอย่างหนึ่ง ในธรรมทั้งหลายมีความไม่เดือดร้อน เป็นต้น นี้ มีคำอธิบายว่า:

(๑) ความไม่มีความเดือดร้อนแห่งจิต ด้วยอำนาจแห่งบุญที่ได้กระทำไว้ และบาปที่มีได้กระทำไว้ ชื่อว่า **“ความไม่เดือดร้อน”**

(๒) ปิต้อย่างอ่อน ไม่รุนแรง ชื่อว่า **“ปราโมทย์”**

(๓) ปิต้อย่างแรง มีกำลัง ชื่อว่า **“ปิติ”**

(๔) ความระงับความกระวนกระวายในกาย [เจตสิก] และจิต ชื่อว่า **“ปัสสัทธิ”**

(๕) สุขทางกายทางจิต ชื่อว่า **“สุข”** จริงอยู่ สุขทั้ง ๒ อย่างนั้น ย่อมเป็นอุปนิสัยปัจจัยแห่ง **“สมาธิ”**

(๖) ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ชื่อว่า **“สมาธิ”**

(๗) วิปัสสนาอย่างอ่อน ชื่อว่า **“ยถากุตญาณทัสสนะ”**

(๘) ยถากุตญาณทัสสนะนี้ เป็น **“ชื่อของญาณที่รู้ความเกิดและความเสื่อม”** จริงอยู่ ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ย่อมเป็นอุปนิสัยปัจจัยแห่ง **“วิปัสสนาอย่างอ่อน”** [ตรุณวิปัสสนา: สังขารปริจเฉทญาณ (นามรูปปริจเฉทญาณ)–กัณฑวตรณญาณ (ปัจจัยปริคคหญาณ)–สัมมสนญาณ–มัคคามัคคญาณ (อุทกัปปยญาณ–อุทกัปปยานุปีสสนาญาณ)]

(๙) วิปัสสนาอย่างแรง [พลวิปัสสนา: ภูคฺฐปีฏฐานญาณ–อาทีนญาณ–(นิพพิทาญาณ)–มฺหุจฺจิตฺกัมยตญาณ–สังขารูปกขญาณ] ซึ่งจัดเป็นชั้นยอด เป็นเหตุให้ถึงความปลีกตัวเสีย ชื่อว่า **“นิพพิทา”**

[นิพพิทานุปีสสนาญาณ แล้วตามด้วย **“โคตรกุญาณ”** ปัญญาข้ามโคตรจากบุุชชน ไปสู่อริยบุคคล]

(๑๐) อริยมรรค ชื่อว่า **“วิราคะ”** [วิปัสสนามรรคเป็นมูลเพื่อรู้ อริยสัจ ๔ หรือ เพื่อรู้ นิพพาน = โภชิ]

(๑๑) อรหัตผล ชื่อว่า **“วิมุตติ”** [นิโรธะ–วิมุตติญาณ]

(๑๒) จริงอยู่ อริยมรรคแม้ทั้ง ๔ อย่าง ย่อมเป็นอุปนิสัยปัจจัยแห่ง **“อรหัตผล”**

(๑๓) ปัจจเวกขณญาณ (ข้อ ๑๖ ในญาณ ๑๖ –อาสวักขณญาณ–ความตรัสรู้) ชื่อว่า **“วิมุตติญาณทัสสนะ”** ย่อมเป็นอุปนิสัยปัจจัยแห่ง **“อนุปาทาปรินิพพาน”** [ความดับสนิทหาเชื่อมิได้ = สัมโพธิญาณ]

[อธิบายเพิ่มเติม รูปฌานมนสิการ]

(พระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค เล่ม ๑ ภาค ๑ - หน้าที่ 323 FILE11)

เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างองค์ธรรมใน “ธรรมสมาธิ ๕” กับองค์ฌานใน “รูปฌาน ๔” มีภาวะในการเกิดดับในสภาวะธรรมเช่นใดอย่างถูกต้อง แต่อย่างไรก็ตาม ธรรมทั้งหลายดังกล่าวนี้ ก็มีรากฐานแห่งไตรสิกขา โดยเริ่มจาก “ศีลวินัย” [อธิศีลสิกขา] อันเป็นบาทฐานสำคัญให้พัฒนาก้าวถึง “อริจิตตสิกขา” และ “อริปัญญาสิกขา” ตามลำดับ โดยถือลำดับขั้นปฏิบัติตาม “อริยมรรคมีองค์ ๘ โดยหลักมัชฌิมาปฏิภา” [เริ่มด้วยปัญญา-ดำเนินด้วยปัญญา-นำไปสู่ปัญญา] เป็นสำคัญในทางประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

(๑๒๓) เมื่อเธอพิจารณาเห็น “นิรอรณ ๕ ประการ” [วิตก-วิจารณ์] เหล่านี้ [กามฉันทะ-พยาบาท-ถีนมิทตะ-อุทธัจจกุกกุจจะ-วิจิกิจฉา] ที่ละได้แล้วในตน ย่อมเกิด “ปราโมทย์” เมื่อปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิด “ปีติ” [ความอิ่มใจ ความดีมีค่า] เมื่อมีปีติในใจ กายย่อมสงบ [ปีติสัทธา = จิตตปีติสัทธา] เธอมีกายสงบแล้ว ย่อมได้เสวย “สุข” เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น [เอกัคคตาแห่งสมาธิ] เธอสังคจากกาม สังคจากอกุศลธรรม [นิรอรณ: กามฉันทะ-พยาบาท-ถีนมิทตะ-อุทธัจจกุกกุจจะ-วิจิกิจฉา-อวิชชา-อโรติ-อกุศลธรรมทั้งปวง = ญาณในธรรมไม่อุปการะแก่สมาธิ ๘ ผู้ปฏิบัติธรรมย่อมระงับได้ด้วย ญาณในธรรมอุปการะแก่สมาธิ ๘ ได้แก่ (๑) เนกขัมมะ (๒) อภัยบาท (๓) อาโลกสัญญา (๔) อวิกเขปะ (๕) ธรรมวัตตาน (๖) ญาณ-ฌาน = สมณะกับวิปัสสนา (๗) ปราโมทย์ (๘) กุศลธรรมทั้งปวง] บรรลุ “ปฐมฌาน” มี “วิตก มิวิจาร มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวก” อยู่ เธอทำกายนี้แหละให้ชุ่มชื้นเอิบอิมชาบชานด้วย “ปีติ [ผลปีติ: ปีติชาบชาน ให้รู้สึกเย็นชานแผ่เอิบอาบไปทั่วสรรพางค์] และสุขเกิดแต่วิเวก” ไม่มีส่วนใดๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัวที่ “ปีติและสุขเกิดแต่วิเวก” จะไม่ถูกต้อง [หมายเหตุ: ในอันดับถัดไป ก็ให้หมายเอา “จตุตถฌาน” ที่เรียกว่า “จิตประภัสสร” อันเป็นจิตปราศจากนิรอรณทั้งปวง ซึ่งสิ้นสุดแห่งสมาธิญาณในสมถภาวนา [วิชชา ๓-อภิญญา ๖-วิชชา ๘] อันดับต่อไป คือ การก้าวสู่ภูมิจิตแห่ง “อรุฌาน ๔” ถ้าวรรณกับจตุตถฌาน เรียกว่า “อานนุชา-อานนุชาภิสังขาร” และเจริญสู่ “วิปัสสนาภูมิแห่งโศปตญาณ (ญาณ ๑๖)” อันเป็นปัญญาในวิปัสสนา]

สำหรับประเด็นอันยิ่งยวดในการปฏิบัติธรรมในพระธรรมวินัยนี้ คือ ความรู้เห็นและหยั่งรู้อย่างถูกต้องในทุกขั้นตอนของข้อประพฤติปฏิบัติอันเป็นสัมมาปฏิบัติอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะมีการกล่าวอ้างถึงข้อธรรมใดๆ ในพระไตรปิฎก [ไตรสิกขา: อธิศีลสิกขา-พระวินัยปิฎกทั้งปวง นั่นคือ สัมมาวาจา-สัมมากรรม-สัมมาอาชีวะ ๑ อริจิตตสิกขา-พระสูตรตันตปิฎกทั้งปวง นั่นคือ สัมมาวายามะ-สัมมาสติ-สัมมาสมาธิ ๑ อริปัญญาสิกขา-พระอภิธรรมปิฎกทั้งปวง นั่นคือ สัมมาทิฐิ-สัมมาสังกัปปะ แต่ในเชิงทฤษฎีนั้น ให้ถือปฏิบัติตามแนวทาง “หลักมัชฌิมาปฏิภา” นั่นคือ “อริยมรรคมีองค์ ๘” ที่ประกอบด้วยปัจจัย ๓ อย่าง ได้แก่ (๑) เริ่มต้นด้วยปัญญา-อริปัญญาสิกขา (๒) ดำเนินด้วยปัญญา-อธิศีลสิกขา (๓) นำไปสู่ปัญญา-อริจิตตสิกขา ก็

อย่างเป็นงด้วยสติพื้นเพื่อน ไปก่อนก็แล้วกัน ของเขาดีจริงๆ มันก็ยากอย่างนี้เป็นธรรมดา] ฉะนั้น เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมเริ่มเข้าใจหลักการในเชิงทฤษฎีอย่างคล่องแคล่ว นึกคิดขบได้ด้วยทฤษฎี ไม่ใช่แค่เพียงท่องจำได้ ย่อมไม่เกิดประโยชน์ เพราะไม่รู้จักใช้อุบายวิธีที่แยบคาย [มีปรารถถึงพร้อมด้วย “โยนิโสมนสิการสัมปทา”] นำองค์ความรู้ทั้งหลายมาประยุกต์ต่อยอดปัญญาความรู้ใหม่ๆ ขึ้นได้ [นวัตกรรมทางปัญญา] ที่จะได้ชื่อว่า “บัณฑิตแห่งพรหมจรรย์นี้” [ผู้บรรลุ “จตุปฏิสัมภิทาญาณ” ดีพร้อมแล้ว = พระอรหันต์-ปฏิสัมภิตปปัตตะ] ซึ่งไม่ใช่ผู้สำเร็จปริญญาทางโลกในสถาบันต่างๆ แต่อันเนื่องมาจากท่านเหล่านั้นได้บำเพ็ญเพียรภาวนาด้วย “อนุปัสสนา ๗” อย่างสมบูรณ์ดีพร้อมแล้ว ได้แก่

- (๑) “อนิจจานุปัสสนา” คือ พิจารณาเห็นความไม่เที่ยง ซึ่งบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมยัง “ชวนปัญญา” [ปัญญาเร็ว] ให้บริบูรณ์
- (๒) “ทุกขานุปัสสนา” คือ พิจารณาเห็นสภาพแห่งทุกข์ ซึ่งบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมยัง “นิพเพธิกปัญญา” [ปัญญาทำลายกิเลส] ให้บริบูรณ์
- (๓) “อนัตตานุปัสสนา” คือ พิจารณาเห็นความไม่มีตัวตน ซึ่งบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมยัง “มหาปัญญา” [ปัญญามาก] ให้บริบูรณ์
- (๔) “นิพพิทานุปัสสนา” คือ พิจารณาเห็นความเบื่อหน่าย ซึ่งบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมยัง “ติคขปัญญา” [ปัญญาคมกล้า] ให้บริบูรณ์
- (๕) “วิราคานุปัสสนา” คือ พิจารณาเห็นความคลายกำหนดในราคะ ซึ่งบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมยัง “วิมุลปัญญา” [ปัญญากว้างขวาง] ให้บริบูรณ์
- (๖) “นิโรธานุปัสสนา” คือ การพิจารณาเห็นความดับแห่งสมุทัยโดยความเป็นเหตุเกิด ซึ่งบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมยัง “คัมภีรปัญญา” [ปัญญาลึกซึ้ง = ปัญญาถึงความหยั่งลงในความลึกซึ้ง] ให้บริบูรณ์
- (๗) “ปฏินิสัสถกานุปัสสนา” คือ พิจารณาความถื่อมั่นตั้งไว้โดยความถื่อผิผิดยึดมั่น ซึ่งบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมยัง “อัสสามันตปัญญา” [ปัญญาไม่ไถ่] ให้บริบูรณ์

อนึ่ง ให้ผู้ปฏิบัติธรรมสังเกตเทียบเคียงระหว่าง “วิปัสสนาญาณ ๘-วิปัสสนาญาณ ๑๐” กับ “อนุปัสสนา ๗” ก็ จะเห็นได้ว่า มีความคล้ายคลึงกันแทบทุกประการ เพียงแต่ว่า ผู้ปฏิบัติธรรมต้องเจริญ “อนุปัสสนา ๗” นั้น ให้เกิดเป็น “ยถาภูตญาณ” [ปัญญาในวิปัสสนา = สัมปชัญญะ] ที่เกิดจากสมุฏฐานใน “ญาณทัสนะ” [ยถาภูตญาณทัสนะ] ซึ่งเป็น “รูปร่างจรกุตลจิตแห่งจตุตถฌาน” [ปัญญาในสมาธิ = สติ-สัมปชัญญะ] คำว่า “วิปัสสนา” [สัมปชัญญะ] นั้น ย่อมหมายถึง “ญาณ” เมื่อเกิดเป็นความรู้คมชัดด้วย “อภิธมฺมา: ความรู้ยิ่ง-ความรู้ชัด” เมื่อจิตปราศจากนิวรณ์ [จิตประภัสสร อันจิตนั้นสหระคด้วย “อุเบกขา-เอกกคตาแห่งสมาธิ”] ถ้าจิตไม่ทรงฐานะเช่นนี้ได้ “วิปัสสนาภูมิ” [ปัญญาภูมิ] ก็เกิดขึ้นได้ยากเช่นกัน เพราะเป็นความนึกคิดนั้น ย่อมคลาดเคลื่อนจากความจริงโดยวิปริตไปแล้ว [แปลว่า “ผีบ้านี่งสมาธิ”] ดังนี้

ญาณ ๑๖	วิปัสสนาญาณ ๑๐-๕	อนุปัสสนา ๗
(๑) นามรูปปริจเฉทญาณ		(๑) อนิจจานุปัสสนา
(๒) ปัจจัยปริคคหญาณ		(๒) ทุกขานุปัสสนา
(๓) สัมมสนญาณ	(๑) สัมมสนญาณ	(๓) อนัตตานุปัสสนา
(๔) อุทยัพพยานุปัสสนาญาณ	(๒) อุทยัพพญาณ (๑)	
(๕) กังคานุปัสสนาญาณ	(๓) กังคญาณ (๒)	
(๖) ภยคุปป์ฐฐานญาณ	(๔) ภยญาณ (๓)	
(๗) อาทีนวานุปัสสนาญาณ	(๕) อาทีนญาณ (๔)	
(๘) นิพพิทานุปัสสนาญาณ	(๖) นิพพิทาญาณ (๕)	(๔) นิพพิทานุปัสสนา
(๙) มุญจิตุกัมมตาญาณ	(๗) มุญจิตุกัมมตาญาณ (๖)	
(๑๐) ปฏิสังขานุปัสสนาญาณ	(๘) ปฏิสังขญาณ (๗)	
(๑๑) สังขารูปกขาญาณ	(๙) สังขารูปกขาญาณ (๘)	
(๑๒) สัจจานุโลมิกญาณ	(๑๐) อนุโลมญาณ (๙)	
(๑๓) โคตรกญาณ		
(๑๔) มรรคญาณ	[อภิญาญา]	(๕) วิจารณ์ุปัสสนา
(๑๕) ผลญาณ	[อภิญาญา]	(๖) นิโรธานุปัสสนา
(๑๖) ปัจจเวกขณญาณ	[สัมโพชะ-อาสาวัคชญาณ]	(๗) ปฏินิสัคคานุปัสสนา
สัจภาวะแห่งนิพพานในบรมธรรม		

ภาพประกอบ ๑: การเปรียบเทียบระหว่าง ญาณ ๑๖ วิปัสสนาญาณ ๕ วิปัสสนาญาณ ๑๐ และ อนุปัสสนา ๗

นอกจากนี้ “อนุปัสสนา ๗” โดยธรรมชาติแห่งปัญญาซึ่งรู้ดังกล่าวนี จัดเป็น “ยถาภูตญาณ” [ญาณวิโมกข์] คือ ปัญญาซึ่งรู้สภาวธรรมตามเป็นจริง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- (๑) “อนิจจานุปัสสนา” เจริญให้เป็น “อนิจจานุปัสสนายถาภูตญาณ” [อนิจจานุปัสสนาญาณ]
- (๒) “ทุกขานุปัสสนา” เจริญให้เป็น “ทุกขานุปัสสนายถาภูตญาณ” [ทุกขานุปัสสนาญาณ]
- (๓) “อนัตตานุปัสสนา” เจริญให้เป็น “อนัตตานุปัสสนายถาภูตญาณ” [อนัตตานุปัสสนาญาณ]
- (๔) “นิพพิทานุปัสสนา” เจริญให้เป็น “นิพพิทานุปัสสนายถาภูตญาณ” [นิพพิทานุปัสสนาญาณ]
- (๕) “วิจารณ์ุปัสสนา” เจริญให้เป็น “วิจารณ์ุปัสสนายถาภูตญาณ” [วิจารณ์ุปัสสนาญาณ]
- (๖) “นิโรธานุปัสสนา” เจริญให้เป็น “นิโรธานุปัสสนายถาภูตญาณ” [นิโรธานุปัสสนาญาณ]
- (๗) “ปฏินิสัคคานุปัสสนา” เจริญให้เป็น “ปฏินิสัคคานุปัสสนายถาภูตญาณ” [ปฏินิสัคคานุปัสสนาญาณ]

ฉะนั้น ตามนัยแห่งคำศัพท์ว่า “เรียน-ศึกษา” ในทางธรรมนั้น ย่อมเป็นเรื่องการศึกษา คั่นคว้า สืบค้น เจริญปัญญา ในการจำแนกแจกธรรมให้เป็นหมวดหมู่ เกิดปัญญาเห็นมิตติความสัมพันธ์แห่งอาณาจักรธรรมที่สมมาตรกัน เป็นเอกภาพเดียวกัน ตามสภาวธรรมที่เป็นจริงด้วยปัญญาว่า: **“สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นเป็นธรรมดาสິงนั้นทั้งหลายย่อมดับไปเป็นธรรมดา”** [ธรรมจักขุ-ดวงตาเห็นธรรมในธรรมจักร] นอกจากนี้ ยังจักต้องศึกษาวิจัยธรรมทั้งหลาย [โยนิโสมนสิการ] โดยใช้เหตุผล [ปัจจัยการ] และประกอบด้วยปัญญา [**สัมมัตติญาณ**: ปัญญาเห็น “**ปัจจัยธรรม**” และ “**ปฏิจอสุมุปปันนธรรม**” ใน “**อิทัปปัจจยตา**” หรือ “**ปฏิจอสุมุปปาท**”] ดังนั้น ธรรมที่เห็นทั้ง โครงสร้างและระบบในภาพองค์รวมนั้น จึงเรียกว่า “**ตถตา-ธรรมลัทธิ-สังคยธรรม**” จนบำเพ็ญภาวนาให้เกิดปัญญาเห็นธรรมที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และเกิดปัญญาตรัสรู้ธรรมแห่งสัมโพธิญาณได้อย่างเด็ดขาด ที่เรียกว่า “**ความตรัสรู้สัมโพธิญาณแห่งอริยสังข์ ๔**” [อริยสังข์ธรรม] เพราะฉะนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมที่ถ่อมมั่นปฏิบัติด้วยหลักการ “**ซัฆมานุซัฆมปฏิบัติ**” นั้น จึงประกอบด้วยความงาม ๓ อย่าง ได้แก่ (๑) **มีสามารถด้วยครอบศิลป์วิสุทธิเป็นเบื้องต้น** (๒) **มีสามารถด้วยจิตปราศจากนิรวณเป็นเบื้องกลาง** และ (๓) **มีสามารถด้วยปัญญาเห็นธรรมและปัญญาตรัสรู้ธรรมเป็นเบื้องปลาย** สภาวการณ์ที่ผู้จะโผล่อุบัติขึ้นกลางบ่วงไม่มีศิลป์วิสุทธิ แล้วกล่าววาทะอันหยาบใจสัตว์นุษย์ทั้งหลายนั้นว่า: **“องค์ธรรมบรรลุให้แล้วจะ”** สิ่งนี้ไม่อยู่ในฐานะเป็นไปได้เลย ย่อมถือเป็นผู้มีคติ ๒ คือ (๑) **โรงพยาบาลบ้าเป็นสามัญ** หรือมิฉะนั้น ก็เป็น (๒) **สำนักช่างทรงกิติมาศักดิ์ไม่ขึ้นกับองค์กรใดๆ ในโลกมนุษย์** ฉะนั้น การฟังธรรมเทศนาและการอ่านคั่นคว้าจึงเป็นปัจจัยสำคัญในความสำเร็จในการปฏิบัติธรรม เพราะได้ปรับปรุงความคิดเห็นที่ถูกต้องขึ้นไปใหม่เสมอ ที่เรียกว่า **“พาหุสังข์จะ”** [พาหุสูต-ปฏิสัมภิตัพปัตตะ คือ ผู้บรรลุปฏิสัมภิตา ๔] ให้พิจารณาธรรมต่อไปนี้

“ธรรมสวนานิสงส์ ๕” หมายถึง **อานิสงส์ในการฟังธรรม** รวมทั้งการศึกษาคั่นคว้าธรรม ซึ่งเป็นการปรับปรุงกระบวนการคิดให้เกิดความถึงพร้อมด้วย **“สัมมาทิฏฐิ”** และ **“สัมมาสังกัปปะ”** และมีจิตสพรคตด้วยแสงสว่าง [อาโลกสัญญา] ที่เป็นสมาธิปราศจากนิรวณ ได้แก่

- (๑) **“อสุสุตฺตํ สุตตานิ”** คือ ย่อมได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ได้เรียนรู้สิ่งที่ยังไม่เคยเรียนรู้
- (๒) **“สุตฺตํ ปริโยทเพติ”** คือ สิ่งที่เคยได้ฟัง ก็ทำให้แจ่มแจ้ง เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น
- (๓) **“กขฺขํ วิหนติ”** คือ แก้อ้อสงสัยได้ บรรเทาความสงสัยเสียได้
- (๔) **“ทิฏฐิ อูชฺช กโรติ”** คือ ทำความเห็นให้ถูกต้องได้
- (๕) **“จิตตมุตฺต สตีทติ”** คือ จิตของเขาข่มผองใส

อย่างไรก็ตาม มีผู้ปฏิบัติธรรมจำนวนมากที่พร้อมประสงค์การศึกษาทางโลกในกาลอันสมควร คือ เรียนน้อย ย่อมรู้่น้อย เป็นธรรมดา นั่นคือ สมองกับปัญญาได้รับการพัฒนาไม่เต็มที่โดยสมควร แล้วติดนิสัยไม่รักการอ่าน การศึกษาค้นคว้าความรู้ใหม่ๆ ด้วยตนเอง มักอยากฟังคนอื่นคิดให้ ไม่ยอมอยากจะทำเอง กลัวไปหมดทุกสิ่ง คือ มักเป็นพวกลูกที่พ่อแม่เลี้ยงไม่โตไปไหนที่สุด จะทำอะไรต้องให้พ่อแม่ตัดสินใจให้ทั้งหมด ตอนเกิดพ่อแม่คงลืมให้สมองและปัญญามาด้วยในโคตรตระกูลนั้น จึงคิดเอาเองไม่เป็นเสียเลย แถมช่วยซ้ำซ้อนโรงเรียนฝึบาก็ไม่สอนวิธีคิดเด็กนักเรียน เพราะครูก็จนปัญญาและยากจน เกิดขึ้นพร้อมเพรียงกันเป็นอันเดียวกัน ต่างไม่ละเมิดซึ่งกันและกัน [เหมือนจะคล้ายภาวะบรรลุธรรมเลย] ช่วยกันทั้งหมู่บ้านและตำบล ตั้งคมประเทศเจริญแล้ว พลเมืองเขารักการอ่านมากเป็นพิเศษ ไม่ใช่อ่านเฉพาะป้ายโฆษณาข้างทาง และตัวหนังสือหน้าจอทีวีกับมือถือ ปีหนึ่งนับได้ไม่ถึง ๑๐๐,๐๐๐ ตัวอักษร อาจจะกลัวผีบรรพบุรุษไม่พอใจ จะมาทำให้ลูกหลานล้มป่วยกะละมัง ผู้ปฏิบัติธรรมอย่าพยายามหนีจากคู่พระไคร้ปิฎกเลย “**จุมทรัพย์แห่งปัญญา**” อยู่ที่ตรงนั้น แล้วจะไปเที่ยวค้นหาอีกที่ไหน ถ้าไม่มีคัมภีร์พระศาสนานี้ ก็แวะมาอ่านในเว็บไซต์ Siripat.Com ก็ได้ ไม่ได้คิดเงินสักกะหน้อย พวกผีบรรพบุรุษไม่ลงโทษ ถ้ามาลงโทษจริง ก็ถือว่าเป็นพวกผีอุบาทว์กลัวลูกหลานได้ดี อย่าทำบุญทำทานไปให้กินอีก ปล่อยให้หอดอยากในปรโลกไปเลย จะได้รับรู้สึกตัวบ้าง [แต่ควรแผ่เมตตาให้มากกว่า ทำให้ทุกวันตอนนั่งสมาธิ ระวัง ผีในบ้านเมืองไทย มักเป็นพวกคิดชั่วร้ายต่อผู้คน คนไทยจึงเรียกพวกทำชั่วๆ บิดๆ บังๆ ว่า “ผี” เช่น ลงคะแนนผี บ้านอัมพมงคล อยู่อาศัยแล้วไม่เป็นมงคลไม่เป็นสุขหรือร้ายแล้ว มีแต่ปัญหา ก็เรียกว่า “บ้านผี” เป็นต้น แต่ถ้าเมียหรือผัวปากร้าย ไม่น่าจะเรียกว่า “ปากผี” แต่พวกเสียสติ เรียกว่า “ผีบ้า” แน่นนอน ก็อนุญาตให้ท่านคิดหาคำเพิ่มเติมเอาเองตามสบาย] ฉะนั้น การปฏิบัติธรรมที่ไม่สามารถมองเห็นภาพรวมว่า จะเริ่มต้นอย่างไร ไปอย่างไร ไปจบสิ้นสมบูรณ์ตอนจบอย่างไร นั้น ก็เรื่องยากที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติเห็นความสำเร็จอย่างแท้จริง เพราะมันมีดมนไปหมด คิดเองไม่ได้ ขัดแย้งกับคำว่า “**ปัจเจกตั้ง**” เป็นเรื่องเฉพาะตน อันวิญญูชนพึงรู้ได้ด้วยตนเอง...นิ มีอ้างอิงว่า:

ธรรมคุณ ข้อที่ ๖

“**ปัจเจกตั้ง เวทิตุโพ วิญญูหิ**” หมายถึง **อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน** คือ เป็นวิสัยของวิญญูชนจะพึงรู้ได้ เป็นของจำเพาะตน ต้องทำจึงเสวยได้เฉพาะตัว ทำให้กันไม่ได้ เอาจากกันไม่ได้ และรู้ได้ ประจักษ์ที่ในใจของตนนี้เอง

ข้อนี้ย่อมเป็นเรื่องของ “**ปัญญา**” คือ “**ความเป็นพุทธะ**” [พุทธภาวะ] กับ “**ความเป็นอตตนาละ**” คือ ความพึ่งพาตนเองเป็นสาระสำคัญ เพราะฉะนั้น จุดเริ่มแรกที่จะเริ่มก้าวออกไปสู่กระแสแห่งอริยมรรคได้นั้น ต้องเริ่มที่ “**ศีลอันบริสุทธิ์**” [ศีล ๕] และการศึกษาค้นคว้า “**วินัยปรียัติ**” [ปรโตโฆสะ-สุดมยปัญญา] จะได้เกิด “**นวัตกรรมทางปัญญา**” ภายในตนเอง [โยนิโสมนสิการ-จินตามยปัญญา] แล้วนำปัญญาทั้ง ๒ อย่าง มาต่อยอดในวิปัสสนาภูมิทุกคืนๆ ให้เป็น “**ภาวนามยปัญญา**” ถ้ามันไม่ได้คืออย่างว่า ก็ให้มันรู้กันไปข้างหนึ่ง ถ้าเข้าใจดีแล้ว ก็เหยียบไว้ตรงนี้เลย ไม่ต้องส่งไลน์ไปบอกใครหรือลงมือทำเอาเองให้สำเร็จ จะได้เป็น

ประวัติแห่งวงศ์ตระกูลกับเขาบ้าง คนทำความดีไม่ต้องป่าวประกาศให้เสียน้ำลายหรือ “กลองอภัยรี” *ไม่ตีมันตัวเอง*” ให้ถือคติชาวบ้านข้อนี้ไว้เป็นสำคัญ อย่าเป็นอย่างอื่นไปอีก “ศีล-วินัย-ปริยัติ-สාරวมอินทรีย์-อวิเชปะ [ความไม่เดือดร้อนใจ-ไม่ทำวิปัสสนา]” นั้น เป็นคุณสมบัติเบื้องต้นแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติธรรม ให้พิจารณาธรรมต่อไปนี้ เกี่ยวกับ “ศีลบริสุทธิ” แล้วทำให้เกิดอะไร อ่านแล้วคิดเอง ดังนี้

“ศีลนะ สุคะตัง ยันติ” ศีลเป็นเหตุให้ถึงสุคติ

“ศีลนะ โภคะสัมปะทา” ศีลเป็นเหตุให้ถึงพร้อมด้วย โภคะทรัพย์

“ศีลนะ นิพพุตัง ยันติ” ศีลเป็นเหตุให้ถึงพระนิพพาน

“ตัสมา สีสัง วิโสทะเย” เพราะเหตุนี้จึงชำระศีลให้หมดจด

ในข้อนี้เป็นจริงหรือไม่ ก็ขอเรียนเชิญผู้ปฏิบัติหวนกลับไปพิจารณาทบทวน หัวข้อธรรมใน “วินัยเป็นข้อปฏิบัติให้บรรลุความหลุดพ้นจากกิเลสเป็นที่สุด” และหัวข้ออื่นๆ ประกอบกันหลายๆ รอบ เพราะไม่ได้มากล่าวปรารภกันลอยๆ ให้เสียเวลาเปล่าๆ เมื่อเข้าใจคาถาบทนี้แล้ว ทุกครั้งที่พระให้ศีลให้พรแต่นี้เป็นต้นไป ก็อย่าลืมเรื่อง “วินัยเป็นข้อปฏิบัติให้บรรลุความหลุดพ้นจากกิเลสเป็นที่สุด” เพราะเป็นที่มาที่ไปในสภาวะธรรมนี้โดยตรง ไม่ใช่คาถานี้ ไม่มีภูมิหลังความเป็นมาแต่ประการใด ฉะนั้น การคิดพิจารณาอย่างใช้เหตุผลที่ก่อให้เกิดปัญญาใหม่ๆ ขึ้นมาเรื่อยๆ ไม่อยากในความคิด จึงเป็นเรื่องพึงสังวรหรือสำรวมระวัง และต้องปฏิบัติให้ได้ โดยกระทำอยู่อย่างต่อเนื่อง อยู่เป็นนิตย์เสมอ ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับอารมณ์ที่ตนพึงพอใจเท่านั้น ถ้าแบบนี้ ก็เรียกว่า “ไม่ใช่ผู้ปฏิบัติธรรม” ที่จะตัดสันดานตนเองได้ อันเป็นพื้นจิตที่มีกิเลสหมักหมมกลุ่มมุ่มอยู่ตลอดเวลา จนเรียกว่า “เป็นนิสัยใจคอ” [กิเลส ๓: วิติกมกิเลส-ปริยฐานกิเลส-อนุสัยกิเลส] ในการปฏิบัติธรรมทั้งหลายนั้น ก็เพื่อกำจัดกิเลสในมวลใหญ่อันลึกในจิตไว้สำนึกของตนเองนั้นแหละ ไม่ใช่ของคนอื่นหรือ กล่าวโดยสรุป (๑) “ศีลวินัย” ดับระงับ “วิติกมกิเลส” คือ กิเลสอย่างหยาบ (๒) “สมาธิ” ดับระงับ “ปริยฐานกิเลส” คือ กิเลสอย่างกลาง และ (๓) “ปัญญา” ดับระงับ “อนุสัยกิเลส” คือ กิเลสอย่างละเอียด ตามลำดับ แต่เวลาบรรยายธรรมกัน มักกล่าวถึงเฉพาะส่วนที่เป็น “สมณะ-สมณภวณา” คือ “สมาธิ” กับ “วิปัสสนา-วิปัสสนาภวณา” คือ “ปัญญา” เป็นหลักเสมอ จนบางครั้งพากันนึกว่า “ศีลวินัย” ไม่สำคัญอะไร เลยพากันทำผิดคิดทั้งบ้านทั้งเมือง จะเป็นปกติในบาปชั่วทั้งหลาย ก็อย่าหลงประเด็นสำคัญผิดในธรรมด้วยความประมาท ให้ใช้ปัญญาอย่างถูกวิธีด้วยการทำ “โยนิโสมนสิการ” [ขัมมจิติญาณ] ในธรรมทั้งหลาย ให้เห็นทั้งดีและชั่ว กุศลมูลกับอกุศลมูล แล้วให้เลือกกุศลมูลกับอพยากตเป็นเส้นทางวิถีเข้าสู่ “กระแสแห่งอริยมรรค” ด้วยความไม่ประมาท *อย่าลืม...สมทานศีลไว้ให้มั่นคง!* นั่นเอง.

